Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Syvende Afdeling)

10. september 2015 *

»Traktatbrud — artikel 49 TEUF — etableringsfrihed — notarer — nationalitetskrav — artikel 51 TEUF — forbindelse med udøvelse af offentlig myndighed«

I sag C-151/14,

angående et traktatbrudssøgsmål i henhold til artikel 258 TEUF, anlagt den 31. marts 2014,

Europa-Kommissionen ved I. Rubene og H. Støvlbæk, som befuldmægtigede, og med valgt adresse i Luxembourg,

sagsøger,

mod

Republikken Letland ved D. Pelše, I. Kalniņš og K. Freimanis, som befuldmægtigede,

sagsøgt,

støttet af:

Den Tjekkiske Republik ved M. Smolek og J. Vláčil, som befuldmægtigede,

Ungarn ved M. Tátrai og M. Fehér, som befuldmægtigede,

intervenienter,

har

DOMSTOLEN (Syvende Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, J.-C. Bonichot, og dommerne A. Arabadjiev (refererende dommer) og J.L. da Cruz Vilaça,

generaladvokat: P. Cruz Villalón

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

* Processprog: lettisk.

afsagt følgende

Dom

1 Europa-Kommissionen har i sin stævning nedlagt påstand for Domstolen om, at det fastslås, at Republikken Letland har tilsidesat sine forpligtelser i henhold til artikel 49 TEUF og 51 TEUF, idet den opstiller et nationalitetskrav for adgang til erhvervet som notar.

Retsforskrifter

Den generelle organisering af erhvervet som notar i Letland

2 Organiseringen af notarerhvervet er reguleret i Notariāta likums (lov om notarvirksomhed) af 9. juli 1993 (Latvijas Vēstnesis, 1993, nr. 48, herefter »lov om notarvirksomhed«).

3 Artikel 1, stk. 2, i denne lov bestemmer, at loven vedrører erhvervsmæssig og iværksætterorienteret virksomhed, der udøves af selvstændigt erhvervsdrivende notarer i henhold til lovens artikel 238.

4 I henhold til lovens artikel 3 anses notarer for at være offentlige embedsmænd. De er i henhold til artikel 5 udelukkende underlagt loven og udøver deres funktioner uafhængigt.

5 I henhold til artikel 8, stk. 1, i lov om notarvirksomhed bliver en notar udnævnt, forflyttet og afsat af justitsministeren.

6 Hvad angår betingelserne for adgangen til at udøve notarvirksomhed er det i lovens artikel 9, stk. 1, fastsat, at »personer, som er statsborgere i Republikken Letland, kan være notarer«.

7 Ifølge artikel 38, stk. 1, i lov om notarvirksomhed udøver notaren sine funktioner i hele den retskreds, hvor vedkommendes forretningssted er beliggende. artikel 39, stk. 1, i denne lov bestemmer, at notaren kan yde bistand til personer, der anmoder herom, herunder også i tilfælde, hvor personernes bopæl eller ejendom, som notarialdokumentet vedrører, er beliggende uden for denne retskreds.

8 I henhold til lovens artikel 39, stk. 2, kan notaren ikke afstå fra at udøve sine aktiviteter, undtagen i tilfælde hvor dette er fastsat ved lov. I henhold til denne lovs artikel 40 er han dog forpligtet til at afstå fra at yde bistand, når hans medvirken påkræves til deltagelse i aktiviteter, der åbenbart tjener et ulovligt og umoralsk formål.

Notarvirksomhed i Letland

9 Hvad angår de forskellige aktiviteter, som notaren udøver i henhold til den lettiske retsorden, er notarens hovedopgave at oprette officielt bekræftede dokumenter.

10 Artikel 82. [1] i lov om notarvirksomhed bestemmer, at »når notaren bekræfter en viljestilkendegivelse, skal han oprette et officielt dokument«, og lovens artikel 87 fastsætter bl.a., at notaren er forpligtet til at fastslå parternes vilje i dokumentet og efter aftalens bestemmelser og til at oplyse parterne om de mulige retsvirkninger af denne aftale.

11 For så vidt angår notarbekræftelsen af dokumenterne bestemmer artikel 107.[4] i lov om notarvirksomhed, at en kreditor kan forelægge notaren et notarialdokument med henblik på tvangsfuldbyrdelse af en fordring inden for et år regnet fra den dag, hvor fordringen er forfalden.

Såfremt debitor er af den opfattelse, at kreditors krav er ubegrundet, kan han ifølge artikel 107 i lov om notarvirksomhed anlægge sag i henhold til bestemmelserne i artikel 406 i Latvijas Vēstnesis (retsplejeloven), 1998, nr. 326/330.

12 Ifølge artikel 108-139 i lov om notarvirksomhed bekræfter notaren bl.a. underskrifter, kopier og oversættelser og bevidner eksistensen af visse forhold, såsom den omstændighed, at en person er i live.

13 I henhold til artikel 140-145 i lov om notarvirksomhed omfatter notarens virksomhed indeholdelse af midler, værdipapirer og dokumenter.

14 Vedrørende arvesager bestemmer lovens artikel 264, at notaren skal oprette et notarialdokument, når den efterlevende ægtefælle og de arvinger, som har accepteret arvefaldet, er nået frem til en aftale. Lovens artikel 315 fastsætter, at enhver uenighed med hensyn til arven skal afgøres af retten i overensstemmelse med de relevante procedurer.

15 Artikel 320 i lov om notarvirksomhed bestemmer, at notaren kan foretage fordelingen af arvegodset, forudsat at der ikke er uenighed mellem arvingerne i denne henseende. Enhver uenighed skal i henhold til retsplejelovens artikel 250^1, stk. 1, indbringes for retten, der ifølge denne lovs artikel 250^2, stk. 3, kan overlade tilsynet med forløbet af fordelingen af arvegodset til notaren. I dette tilfælde bestemmer denne lovs artikel 250^3, stk. 3, at når notaren udarbejder planen for fordelingen af arvegodset, skal han træffe foranstaltninger, der kan forlige de berørte parter og bane vej for en aftale mellem dem. Retsplejelovens artikel 250^3, stk. 5, fastsætter, at notaren skal forelægge opgørelsen, vurderingen og planen for fordelingen af arvegodset for retten.

16 For så vidt angår notarens beføjelser med hensyn til skilsmissesager bestemmer artikel 325 og artikel 327 i lov om notarvirksomhed, at notaren kan opløse et ægteskab i tilfælde af ægtefællernes fælles begæring herom, såfremt de ikke har et fællesbarn og ikke ejer en ejendom i fællesskab. I modsat fald kan notaren erklære ægteskabsopløsning, såfremt de berørte parter på forhånd har indgået en aftale om forældremyndigheden over barnet, reglerne for besøgsret og de midler, der er nødvendige for barnets underhold, eller delingen af ejendommen.

17 Lovens artikel 338 fastsætter, at notaren videregiver oplysningerne vedrørende en grænseoverskridende skilsmisse til udenrigsministeriet.

Den administrative procedure

18 Kommissionen tilsendte Republikken Letland en åbningsskrivelse den 12. oktober 2006, hvori den opfordrede denne medlemsstat til at fremsætte sine bemærkninger inden en frist på to måneder om nationalitetskravet med henblik på adgang til erhvervet som notar i Letland er i overensstemmelse med artikel 49 TEUF og 51 TEUF.

19 Republikken Letland besvarede denne åbningsskrivelse med en skrivelse af 21. december 2006, hvori den redegjorde for grundene til, at artikel 51, stk. 1, TEUF efter dens opfattelse finder anvendelse på notarer.

20 Da Kommissionen ikke fandt Republikken Letlands argumenter overbevisende, fremsendte den den 17. oktober 2007 en begrundet udtalelse til denne medlemsstat, som Republikken Letland besvarede ved skrivelse af 3. januar 2008.

21 I domme Kommissionen mod Belgien (C-47/08, EU:C:2011:334), Kommissionen mod Frankrig (C-50/08, EU:C:2011:335), Kommissionen mod Luxembourg (C-51/08, EU:C:2011:336), Kommissionen mod Østrig (C-53/08, EU:C:2011:338), Kommissionen mod Tyskland (C-54/08, EU:C:2011:339) og

Kommissionen mod Grækenland (C-61/08, EU:C:2011:340) fastslog Domstolen den 24. maj 2011, at nationalitetskravet i henholdsvis den belgiske, franske, luxembourgske, østrigske, tyske og græske lovgivning om adgang til erhvervet som notar udgør forskelsbehandling på grundlag af nationalitet, som er forbudt i medfør af artikel 43 EF (nu artikel 49 TEUF). Republikken Letland var indtrådt i sagen for Domstolen til støtte for disse medlemsstater.

22 Kommissionen gjorde ved skrivelse af 9. november 2011 Republikken Letland opmærksom på de domme, der er nævnt i denne doms forrige præmis.

23 Republikken Letland svarede på denne skrivelse ved skrivelse af 5. januar 2012.

24 Den 22. november 2012 fremsendte Kommissionen en supplerende begrundet udtalelse til Republikken Letland, hvori der kun blev rejst spørgsmål, som Domstolen ikke havde behandlet i forbindelse med de domme, der er nævnt i denne doms præmis 21.

25 Ved skrivelse af 21. januar 2013 besvarede Republikken Letland denne udtalelse og redegjorde for grundene til, at den er af den opfattelse, at Kommissionens standpunkt er ubegrundet.

26 På denne baggrund besluttede Kommissionen at anlægge nærværende søgsmål.

Om søgsmålet

Parternes argumenter

27 Kommissionen er af den opfattelse, at den virksomhed, som notaren udøver i henhold til den lettiske retsorden, ikke er forbundet med udøvelse af offentlig myndighed som omhandlet i artikel 51, stk. 1, TEUF, således som fortolket af Domstolen.

28 Hvad for det første angår opgaven med bekræftelse af dokumenter og aftaler gør Kommissionen gældende, dels at notarens medvirken forudsætter, at der allerede foreligger samtykke fra parterne, dels at notaren ikke på egen hånd kan ændre et dokument uden først at have indhentet de berørte parters samtykke. Kommissionen henviser i denne forbindelse til Domstolens praksis, hvorefter disse opgaver med bekræftelse ikke kan sidestilles med virksomhed, der er direkte og særligt forbundet med udøvelse af offentlig myndighed.

29 Desuden bør bekræftelsen af borgeres underskrifter under proceduren for indgivelse af borgerinitiativer til lovgivning være genstand for samme vurdering.

30 Hvad for det andet angår notarens opgaver med hensyn til indeholdelse af midler, værdipapirer og dokumenter er Kommissionen af den opfattelse, at disse heller ikke er forbundet med udøvelse af offentlig myndighed som omhandlet i artikel 51, stk. 1, TEUF.

31 For det tredje er notarens opgaver med hensyn til arvesager i lighed med de sager, som han forvalter med hensyn til skilsmisser, ikke retslige, idet artikel 315 i lov om notarvirksomhed bestemmer, at enhver tvist på dette område skal afgøres ved domstolene.

32 Ifølge Kommissionen antager denne virksomhed karakter af forberedelse til udøvelse af offentlig myndighed, for så vidt som den fører til en opgørelse over arvegodset, en vurdering heraf samt en plan for fordelingen af arven, som notaren efterfølgende skal videregive til retten. Det kan derfor ikke antages, at notaren i denne henseende har en bindende beslutningskompetence.

33 Hvad for det fjerde angår notarens virksomhed med hensyn til skilsmissesager har Kommissionen understreget, at notaren i henhold til lov om notarvirksomhed kun kan bevilge skilsmisse, når der er enighed herom mellem ægtefællerne. I tilfælde af uenighed mellem ægtefællerne er det alene retten, der har kompetence hertil. Hvad angår grænseoverskridende skilsmisser foretager notaren kun en rent formel konstatering af, at en af ægtefællerne faktisk har bopæl i Letland.

34 I øvrigt er den særlige karakter, som notarens status har i lettisk ret, den troskabsed, som han skal aflægge over for den lettiske stat, den omstændighed, at han har adgang til oplysninger, som henhører under statens ansvarsområde, og anvendelsen af statslige symboler ikke direkte relevante for vurderingen af den virksomhed, som notarer udøver.

35 Kommissionen har navnlig anført, at for så vidt angår notarers særlige status er det ifølge Domstolens praksis med hensyn til arten af den pågældende virksomhed isoleret set, og ikke denne status som sådan, at det skal undersøges, om denne virksomhed er omfattet af undtagelsen i artikel 51, stk. 1, TEUF.

36 Kommissionen har ligeledes fremhævet, at Domstolen har fastslået, at selv om det er korrekt, at notarers vederlag er lovbestemt, gælder det ikke desto mindre, at kvaliteten af de ydelser, der leveres, kan variere fra én notar til en anden alt efter den pågældende persons faglige kundskaber. Domstolen har ligeledes konkluderet, at notarer, inden for rammerne af deres respektive stedlige kompetence, udøver deres virksomhed under konkurrencemæssige betingelser, hvilket ikke er kendetegnende for udøvelse af offentlig myndighed.

37 Republikken Letland, som støttes af Den Tjekkiske Republik og Ungarn, har for det første gjort gældende, at erhvervet som notar ikke kan anses for erhvervsvirksomhed som omhandlet i artikel 49 TEUF, således som det fremgår af artikel 239 i lov om notarvirksomhed, der fastsætter, at notarernes erhverv består i intellektuelt arbejde, der ikke har gevinst for øje.

38 Desuden udøver notarerne ikke deres erhverv i en situation med fri konkurrence, eftersom de hverken vælger de ydelser, de leverer, ydelsernes leveringssted eller det vederlag, som skal erlægges for disse ydelser.

39 Under alle omstændigheder udøver notarerne virksomhed i Letland, der er forbundet med udøvelse af offentlig myndighed som omhandlet i artikel 51, stk. 1, TEUF, selv om det ikke måtte være tilfældet for notarer, der udøver virksomhed i de medlemsstater, der var genstand for de domme, hvori der blev fastslået et traktatbrud, og som er nævnt i denne doms præmis 21.

40 Dels har notaren en skønsbeføjelse, for så vidt som han lovligt kan afstå fra at oprette notarbekræftede dokumenter, der er forbundet med ulovlige aktiviteter.

41 Dels bliver de dokumenter, som er oprettet af notarerne i forbindelse med varetagelsen af deres opgaver, udarbejdet i statens navn.

42 Republikken Letland har for det andet gjort gældende, at Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2005/36/EF af 7. september 2005 om anerkendelse af erhvervsmæssige kvalifikationer (EUT L 255, s. 22), som ændret ved direktiv 2013/55/EU (EUT L 354, s. 132, herefter »direktiv 2005/36«), ikke finder anvendelse på notarer, hvilket bevirker, at de udelukkes fra anvendelsesområdet for den frie udveksling af tjenesteydelser og etableringsfriheden.

43 Hvad angår notarernes virksomhed har Republikken Letland for det tredje fremhævet, at oprettelsen af officielt bekræftede dokumenter er udtryk for udøvelse af offentlig myndighed, eftersom bekræftelsen af et dokument bevirker, at det kan gøres gældende over for tredjemand.

44 Officielt bekræftede dokumenter, der er oprettet ved notar, har desuden fuld beviskraft og eksigibilitet, og den omstændighed, at et notarialdokument kan være genstand for et søgsmål, medfører ikke, at det alene er et vejledende eller forberedende dokument.

45 For så vidt angår notarens beføjelser med hensyn til arvesager udfører han sine opgaver uafhængigt og vil blive pålagt at oprette dokumenter vedrørende bekræftelse af arvingernes rettigheder.

46 Hvad angår virksomhed, som notaren udøver med hensyn til skilsmissesager, har Republikken Letland gjort gældende, at den omstændighed, at denne virksomhed er begrænset til skilsmisser, hvor der er enighed herom mellem ægtefællerne, har ringe betydning, for så vidt som den beslutning, som notaren træffer herom, er en endelig beslutning, der forpligter parterne såvel som tredjemand. Notaren er ikke underlagt noget retsligt tilsyn i forbindelse med udførelsen af sine særlige funktioner, herunder når skilsmisser antager en grænseoverskridende karakter.

47 Den omstændighed, at skilsmisserne registreres som civilstatus, bekræfter desuden, at notaren med hensyn til denne opgave deltager i udøvelse af offentlig myndighed (dom Colegio de Oficiales de la Marina Mercante Española, C-405/01, EU:C:2003:515, præmis 42).

Domstolens bemærkninger

48 Det skal for det første bemærkes, at Domstolen i de domme, der er nævnt i denne doms præmis 21, fastslog, at etableringsfriheden som fastsat i artikel 49 TEUF finder anvendelse på erhvervet som notar.

49 Republikken Letlands argument, som er sammenfattet i denne doms præmis 37 og 38, hvorefter erhvervet som notar ikke kan anses for erhvervsvirksomhed, er ikke af en sådan karakter, at det kan skabe tvivl om rigtigheden af denne vurdering.

50 For det første følger det af artikel 238 i lov om notarvirksomhed, at notarer er selvstændigt erhvervsdrivende. For det andet er det ubestridt, at det, bortset fra de tilfælde, hvor en notar udpeges ved lov, står enhver part frit for at vælge en notar. Selv om det er korrekt, at notarers vederlag er lovbestemt, gælder det ikke desto mindre, at kvaliteten af de ydelser, der leveres, kan variere fra én notar til en anden alt efter bl.a. den pågældende persons faglige kundskaber.

51 Det følger heraf, at notarer, inden for rammerne af deres respektive stedlige kompetence, udøver deres virksomhed under konkurrencemæssige betingelser.

52 Det skal desuden bemærkes, at formålet med artikel 49 TEUF er at sikre, at statsborgere fra en medlemsstat, som etablerer sig i en anden medlemsstat med henblik på at udøve selvstændig erhvervsvirksomhed dér, behandles efter samme regler som landets egne statsborgere, og den forbyder enhver form for forskelsbehandling på grundlag af nationalitet, som f.eks., at de nationale lovgivninger indeholder restriktioner med hensyn til etableringsfriheden (jf. i denne retning domme Kommissionen mod Frankrig, 270/83, EU:C:1986:37, præmis 14, og Kommissionen mod Belgien, C-157/09, EU:C:2011:794, præmis 53).

53 I det foreliggende tilfælde forbeholder den anfægtede nationale lovgivning imidlertid adgangen til erhvervet som notar for lettiske statsborgere, hvorved der skabes en forskelsbehandling på grundlag af nationalitet, som i princippet er forbudt i henhold til artikel 49 TEUF.

54 Republikken Letland har imidlertid gjort gældende, at notarvirksomhed ikke er omfattet af anvendelsesområdet for artikel 49 TEUF, eftersom notarers virksomhed er forbundet med udøvelsen af offentlig myndighed som omhandlet i artikel 51, stk. 1, TEUF.

55 Det skal i denne henseende bemærkes, at i de sager, der gav anledning til de domme, der er nævnt i denne doms præmis 21, blev det fastslået, at de opgaver, som de pågældende notarer var blevet tillagt, ikke var direkte og særligt forbundet med udøvelse af offentlig myndighed som omhandlet i Domstolens praksis.

56 Det skal i lyset af denne retspraksis således undersøges, om de opgaver, der er tillagt notarer i den lettiske retsorden, er direkte og særligt forbundet med udøvelse af offentlig myndighed.

57 Hvad for det første angår opgaven med bekræftelse er det ubestridt, at denne karakteriseres ved det forhold, at notaren bl.a. skal kontrollere, at alle lovbestemte betingelser for at oprette dokumentet er opfyldt.

58 Desuden er det ifølge lettisk ret dokumenter og aftaler, som parterne frit har indgået, der bekræftes. Parterne kan selv, inden for lovgivningens grænser, bestemme rækkevidden af deres rettigheder og forpligtelser og frit vælge de betingelser, de ønsker skal gælde, når de fremlægger et dokument eller en aftale til bekræftelse for notaren. Sidstnævntes medvirken forudsætter således, at der allerede foreligger samtykke fra parterne eller en viljesoverensstemmelse mellem disse.

59 Domstolen har i denne henseende fastslået, at den opgave med bekræftelse af dokumenter, som er tillagt notaren, ikke som sådan indebærer en direkte og særlig deltagelse i udøvelsen af offentlig myndighed som omhandlet i artikel 51, stk. 1, TEUF (jf. analogt bl.a. dom Kommission mod Belgien, C- 47/08, EU:C:2011:334, præmis 92).

60 Når notaren, inden han kan bekræfte et dokument eller en aftale, skal kontrollere, at alle lovbestemte betingelser for at oprette dette dokument eller denne aftale er opfyldt, udøver notaren ganske vist, således som Republikken Letland har gjort gældende, denne kontrol ud fra et alment hensyn, nemlig hensynet til at sikre lovligheden og retssikkerheden for dokumenter, der udformes mellem private. Forfølgelsen af dette formål alene kan imidlertid ikke begrunde, at de nødvendige prærogativer med henblik herpå forbeholdes notarer, der er statsborgere i den pågældende medlemsstat (dom Kommissionen mod Belgien, C-47/08, EU:C:2011:334, præmis 94 og 95).

61 Det er ligeledes korrekt, at notaren skal afvise at bekræfte et dokument eller en aftale, der ikke opfylder de lovbestemte betingelser, og dette gælder uanset parternes vilje. Efter et sådant afslag kan parterne imidlertid frit vælge, hvorledes den konstaterede ulovlighed skal udbedres, enten ved at ændre dokumentet eller aftalens indhold, eller ved at afstå fra dette dokument eller denne aftale (jf. dom Kommissionen mod Belgien, C-47/08, EU:C:2011:334, præmis 98).

62 Med undtagelse af argumentet vedrørende det forhold, at dokumentet ikke kan gøres gældende over for tredjemand, hvilket imidlertid ikke gyldigt kan tages til følge, for så vidt som dette forhold alene knytter sig til dokumentets beviskraft, må det således bemærkes, at Republikken Letland ikke har gjort nogen forhold gældende, der gør det muligt at sondre mellem notarvirksomhed i denne medlemsstat og notarvirksomhed, der udøves i de medlemsstater, der var genstand for domme, hvori der blev fastslået et traktatbrud, og som er nævnt i denne doms præmis 21.

63 Desuden kan bekræftelsen af borgeres underskrifter under proceduren for indgivelse af borgerinitiativer til lovgivning, henset til de i præmis 60 og 61 ovenfor anførte betragtninger, heller ikke anses for deltagelse i udøvelse af offentlig myndighed.

64 Det skal for det andet undersøges, om de øvrige opgaver, der er tillagt notarer i den lettiske retsorden, og som Republikken Letland har henvist til, indebærer en direkte og særlig deltagelse i udøvelsen af offentlig myndighed.

65 Hvad for det første angår opgaverne vedrørende indeholdelse af midler, værdipapirer og dokumenter skal det bemærkes, at Republikken Letland ikke har bestridt, at denne virksomhed ikke er forbundet med udøvelse af offentlig myndighed som omhandlet i artikel 51, stk. 1, TEUF.

66 Hvad for det andet angår de opgaver, der udføres med hensyn til arvesager, skal det fremhæves, at notaren kun kan foretage fordelingen af arvegodset, når der ikke er uenighed mellem arvingerne, og at han i henhold til retsplejelovens artikel 250[3], stk. 5, såfremt der foreligger uenighed, er forpligtet til at viderebringe opgørelsen, vurderingen og planen for fordelingen af arvegodset til retten.

67 De opgaver, som notaren er tillagt i forbindelse med arvesager, der således er udført enten på grundlag af enighed eller som forberedende opgaver under rettens tilsyn, kan derfor ikke som sådan anses for at være direkte og særligt forbundet med udøvelse af offentlig myndighed.

68 Hvad for det tredje angår de opgaver, der udøves med hensyn til skilsmissesager, skal det bemærkes, at i henhold til artikel 325 og 327 i lov om notarvirksomhed har notaren beføjelse til at opløse et ægteskab alene for det tilfælde, at begge ægtefæller er enige om at lade sig skille, og hvor de, såfremt de har et fællesbarn og ejer en ejendom i fællesskab, har indgået en aftale om forældremyndigheden over barnet, reglerne for besøgsret og de midler, der er nødvendige for barnets underhold, eller delingen af ejendommen.

69 Hvad angår øvrige tilfælde af skilsmisse fremgår det desuden af retsplejelovens artikel 233, som findes i kapitel 29 med titlen »Aspekter vedrørende annullation og opløsning af ægteskabet«, at behandlingen heraf henhører under domstolenes kompetenceområde.

70 Det må således fastslås, at notarens beføjelser med hensyn til skilsmissesager, som udelukkende beror på parternes vilje, og som ikke begrænser domstolens kompetence, når der ikke er enighed mellem parterne, ikke på nogen måde er direkte og særligt forbundet med udøvelse af offentlig myndighed.

71 Med hensyn til Republikken Letlands henvisning til dom Colegio de Oficiales de la Marina Mercante Española (C-405/01, EU:C:2003:515) vedrørende det forhold, at en af notaren bevilget skilsmisse, i Letland, som ægtefællerne er enige om, registreres i folkeregisteret, fremgår det af præmis 42 i nævnte dom, at Domstolen, da den fastslog, at de funktioner, som er tillagt kaptajner og øverstestyrmænd på handelsskibe, der sejler under spansk flag, udgør en deltagelse i udøvelse af offentlig myndighed, havde samtlige de funktioner, der udøves af disse personer, for øje, herunder beføjelser vedrørende opretholdelse af sikkerheden og udøvelse af politimyndighed, som i givet fald består i bemyndigelse til at foretage efterforskning, udøve tvang eller iværksætte straffeforanstaltninger, og ikke simple registreringsbeføjelser, som kaptajner og øverstestyrmænd er tillagt.

72 Konklusionen i denne doms præmis 70 anfægtes heller ikke af de beføjelser, som notaren er tillagt med hensyn til grænseoverskridende skilsmisser, for så vidt som disse skilsmisser beror på ægtefællernes fælles vilje til at opløse deres ægteskab, og notarens opgave i denne henseende består i at kontrollere, at alle lovbestemte betingelser for at bevilge en sådan skilsmisse er opfyldt. Således som det fremgår af denne doms præmis 60 og 61, kan denne opgave ikke anses for direkte og særlig deltagelse i udøvelsen af offentlig myndighed.

73 Hvad for det tredje angår notarers særlige status i den lettiske retsorden er det tilstrækkeligt at bemærke, at det er med hensyn til arten af den virksomhed, som notaren udøver isoleret set, og ikke denne status som sådan, at det skal undersøges, om denne virksomhed er omfattet af undtagelsen i artikel 51, stk. 1, TEUF (jf. bl.a. dom Kommissionen mod Belgien C-47/08, EU:C:2011:334, præmis 85).

74 Som det er blevet anført i denne doms præmis 51, er det desuden ubestridt, at notarer udøver deres virksomhed under konkurrencemæssige betingelser, hvilket ikke er kendetegnende for udøvelse af offentlig myndighed (jf. analogt bl.a. dom Kommissionen mod Belgien, C-47/08, EU:C:2011:334, præmis 117).

75 Endelig ændrer Republikken Letlands henvisning til direktiv 2005/36 heller ikke denne konklusion. Det forhold, at lovgiver har valgt at udelukke notarvirksomhed fra anvendelsesområdet for en given retsakt, i det foreliggende tilfælde for dette direktiv, indebærer således ikke, at denne virksomhed nødvendigvis er omfattet af undtagelsen i artikel 51, stk. 1, TEUF (jf. i denne retning bl.a. dom Kommissionen mod Belgien, C-47/08, EU:C:2011:334, præmis 119).

76 Under disse omstændigheder skal det konkluderes, at notarvirksomhed, således som den for nuværende er defineret i den lettiske retsorden, ikke er forbundet med udøvelse af offentlig myndighed som omhandlet i artikel 51, stk. 1, TEUF.

77 Det skal således fastslås, at nationalitetskravet i den lettiske lovgivning om adgang til erhvervet som notar udgør forskelsbehandling på grundlag af nationalitet, som er forbudt i medfør af artikel 49 TEUF.

78 Henset til samtlige ovenstående betragtninger må der gives Kommissionen medhold i søgsmålet.

Sagens omkostninger

79 I henhold til artikel 138, stk. 1, i Domstolens procesreglement pålægges det den tabende part at betale sagens omkostninger, hvis der er nedlagt påstand herom. Da Kommissionen har nedlagt påstand om, at Republikken Letland tilpligtes at betale sagens omkostninger, og da Republikken Letland har tabt sagen, pålægges det denne at betale sagens omkostninger.

80 I henhold til procesreglementets artikel 140, stk. 1, bærer medlemsstater, der er indtrådt i en sag, deres egne omkostninger. Den Tjekkiske Republik og Ungarn bærer følgelig deres egne omkostninger.

På grundlag af disse præmisser udtaler og bestemmer Domstolen (Syvende Afdeling):

1) Republikken Letland har tilsidesat sine forpligtelser i henhold til artikel 49 TEUF, idet den opstiller et nationalitetskrav for adgang til erhvervet som notar.

2) Republikken Letland betaler sagens omkostninger.

3) Den Tjekkiske Republik bærer sine egne omkostninger.

4) Ungarn bærer sine egne omkostninger.

Underskrifter